

Kap 78 : Kronprinsen (II) (1908-1932) -- 1:a världskriget före|under|efter.

Detta kapitel om första delen av Gustys kronprinstid sträcker sig något godtyckligt fram till 1932 – året då han fyllde 50 och hans äldste son gifte sig med dottern till en tysk nazist. Det har dock varit svårt att förknippa den händelsen med någon ideologisk övertygelse vare sig hos sonen eller Gusty. Olika författares försök redovisas i ett senare kapitel 88. Gusty kom under perioden tvärtom att ta ställning för England mot Tyskland. Detta brukar förklaras som ett föräldrauppror underblåst av hans farbror prins Eugen, hans hustru Margareta av Connaught och/eller hans andra hustru Louise Mountbatten. Argumenten för och emot redovisas i anslutning till deras biografier. I övrigt var Gustys liv 1908/32 en direkt fortsättning av hans tidigare liv. Jag börjar med hans militära karriär och fortsätter med hans officiella uppdrag för Kungahuset, Riksidrottsförbundet och Exportföreningen. Därefter redovisar jag hans verksamhet som arkeolog och samlare.

Den 1 maj 1920 dog Gustys hustru Margareta & han gifte inte om sig förrän den 3 november 1923. Han tycks ha fyllt sorgetiden med arbete. Det lilla som är känt om hans personliga känslor redovisas i kapitlet om hans äldste son arvprins Gustaf Adolf, ”Edmund”. I november & december 1920 var Gusty på resa till Grekland & Italien tillsammans med prins Eugen m fl. Livet fortsatte, men familjen kom att splittras.

*

Efter avslutad utbildning på krigshögskolan utnämndes Gusty den 22 januari 1909 till kapten i Svea Livgarde & ryttmästare i Kronprinsens husarregemente. Därefter tjänstgjorde han med korta uppehåll i Livgardet fram till första världskrigets slut och utnämndes den 14 juni 1918 till överste (=titulär chef) för Livgardet. Därmed var hans aktiva tjänst slut men han fick ytterligare hedersposter: generalmajor & generallöjtnant. Den 11 november 1932 utnämndes han till full General – Sveriges högsta militära post i fredstid.

Gustys aktiva tjänst 1909-1918 omfattade 37 månader = 1/3 av tiden: Hälften som kompani- & bataljonschef, hälften på olika staber. 1923 och framåt ledde eller deltog han även i de större fälttjänstövningarna. Av allt att döma var han en bra officer: ”De egenskaper, som präglade kronprinsens under hans tjänstgöring vid trupp, var främst plikttröhet, grundlighet och effektivitet i tjänsten samt anspråkslöshet. Genom sitt flärdfria och vänsälla väsen ansågs han som den bästa kamrat bland kamrater och uppskattades mycket av förmän och underlydande. Han var en god ledare även i så måtto att han sökte väcka soldaternas intresse och förståelse för övningarna. Han samlade sålunda ofta all bataljonens personal – icke enbart befälet – och gick igenom bataljonsövningarnas avsedda förlopp och förklarade, varför vissa kanske för den enskilde svårbegripliga manövrer måste utföras, d v s motiverade soldaten, vilket vi i dag lägger särskilt stor vikt vid, men som då icke var vanligt.” – ”Som stabsofficer [under första världskriget] fick kronprinsen många maktpåliggande uppgifter – bl a organisering av landstormen och frivilligt försvar samt uppgörande av planer för fälttjänstövningar. På kronprinsens initiativ genomfördes även två 14-dagars kurser för utbildning till bataljonschef av regementsofficerare och äldre kaptener.”¹

Gusty var inte särskilt tekniskt intresserad, han hade t ex inget körkort, men han höll sig ajour. Den 3 november 1910 gjorde han en uppstigning i en sk drakenballong för spaning. Det fanns vid denna tid en tanke att bilda en frivillig ballongkår som kunde tas i bruk vid krig men så skedde inte.

¹ Ljungqvist 1976.

*

I egenskap av kronprins satt Gusty med på konseljer, följde sin far på resor inom riket, vikarierade när han var utomlands, förväntades stödja honom i konflikter och fick uppdrag. Vad han konkret gjorde perioden 1908-1932 är dock oklart. Inom utrikespolitiken var han mest engagerad i Ålandsfrågan och i Nationernas Förbund. Han hade ett mer eller mindre välförtjänt rykte att vara liberal. Han var mycket engagerad i folkpensionsfrågan, läste in sig grundligt, närvarade vid socialstyrelsens sammanträden och tog 1913 initiativ till kurser & föreläsningar av nationalekonomen Gustav Cassel.² Spridda uttalanden kan tolkas som att Gusty liksom Cassel fruktade att en "välfärdsmentalitet" skulle sprida sig där staten förväntades stå för alla kostnader. Han skall den första kronprinstiden ha praktiserat ute på departementen för att sätta sig in i hur ärendeberedningen till konseljerna gick till.

Historikern Sten Carlsson³ radar ett antal uttalanden & incidenter som alla pekar mot att Gusty aldrig anförtrodde sin politik till någon, förordade ett parlamentariskt styrelseskick enligt engelsk modell och var lojal mot sin troned. Detta går inte ihop men det var Gusty i ett nötskal. Han hade svårt att bestämma sig. 1911 uppfattade statsminister Arvid Lindman honom som en kompromisspolitiker. 1912 trodde hans mor samma sak. 1913 förordade han skeppsredaren Dan Broström: liberal, försvarsvänlig & västorierad. 1914 stödde han sina farbröder Carl & Eugen att inte söka konflikt med Staaff-ministären. Den 6 februari 1914 närvarade han ändå på borggården, upprepade faderns tal ute på Slottsbacken och satt med när bondetåget defilerade genom slottet. Efteråt ansåg han att talet aldrig borde ha hållits. Ännu i april hoppades han på en försoning mellan Staaff och kungahuset. 1915 kritiserade han sin far offentligt med att "kungen borde vara kung för hela svenska folket" och att det var oklokt av kungamakten att "binda sig vid ett parti".⁴ 1916 uppfattades han av politikern Hugo Hamilton som utrikespolitiskt neutral. 1917 uppfattades han som ententevän. Under regeringskriserna 1917 stödde han sin fars kandidater men hade goda relationer med både Nils Edén och Hjalmar Branting. 1918 påstod Hamilton att Gusty tjuasades av socialdemokraterna "som rätten av huggormen". Gusty tycks ha sett rösträtten som en pågående process. Landet hade alltid haft en självständig allmoge. Nu hade det även en självständig arbetarklass. Hade man accepterat A fick man också acceptera B.⁵ Almeberg hävdar att Gustys goda relationer till Hjalmar Branting räddade landet från att 1917/18 bli republik, men det går inte att avgöra. Samma påståenden finns om hans goda relationer till Tage Erlander.

Under 1920-talet fick Gusty allt mer att säga till om i regeringsärenden:

I allmänhet har hans verksamhet varit medlarens, och det är väl antagligen denna roll han själv tillskriver regenten i ett modernt parlamentariskt styrt land. Detta hindrar emellertid icke, att kronprinsen, om man får tro män som suttit vid kungens rådsbord, när han leder konseljen eller på annat sätt deltar i statsärendenas behandling hävdar egna, starkt personligt färgade meningar och även försöker genomdriva dem. En konstitutionell regent får mer än en gång vara med om att fatta beslut, som inte överensstämmer med hans egen uppfattning, det vet kronprinsen och det böjer han sig för. Men han sticker inte under stol med sina meningar och han håller på dem så länge han kan finna skäl. Han ger sig i regel först när uppenbart starkare skäl framdragas på

² Swahn 1930: s. 129.

³ Carlsson 1971.

⁴ Westman 1983: ss. 126-127; Torbacke 1990: s. 66.

⁵ Gustaf Adolf 1930.

andra sidan. Ett f. d. statsråd bekräftar att en konselj under kronprinsens ledning är betydligt mera krävande än under kungens. Vid varje konselj behandlas i regel ett halft tusental ärenden, och regenten, antingen det är kungen eller kronprinsen som leder konseljen, kan naturligtvis inte sätta sig in i alla eller ens hälften. Flertalet bli endast formellt behandlade och stadfästa utan vidare diskussion. Men när kronprinsen sköter ordförandeklubban måste departementscheferna alltid vara beredda på att lämna redogörelse för mer än ett ärende, som annars brukar passera oanmärkt.

Under senare år har kronprinsen fått ägna sig åt regentskapets skiftande uppgifter i allt större utsträckning. Kungen har alltmer överlåtit rent representativa plikter på honom, och själv följer kronprinsen numera statsärendena med samma noggrannhet som kungen. Man kan ta som regel att aldrig någon större lagstiftningsfråga föreligger till behandling utan att statsministern eller vederbörande departementschef kallas upp till kronprinsen för att göra reda för sitt fögderi. Då kan det hända att en diskussion utspinner sig över flera timmar. Kronprinsen resonerar vid sådana tillfällen som en vanlig människa resonerar om betydelsefulla ting och lägger utan tvekan både sympatier och antipatier i dagen, när det gäller antipatier dock med en viss varsamhet. Han är mycket intresserad av det allmänna läget hemma och utomlands och gör det ofta till föremål för långa överläggningar med statsrådets medlemmar vid eftermiddagssammankomster hemma i kronprinsens våning. Man kan säga, att aldrig någon större arbetskonflikt förekommer i landet utan att kronprinsen »är med». Han vill ha omedelbara underrättelser och noggranna detaljuppgifter om situationen och om de förlikningsförslag, som framläggas av statens förlikningsmän, och är alltid mån om att uppgörelse skall komma till stånd och att konflikterna skola biläggas så snart möjligt. Ofta frågar han sin interlokutör, om han inte själv kunde ingripa genom att vända sig till den ene eller andre inflytelserika personen inom de stridande lägren. Ett mycket vackert drag hos kronprinsen är att han gärna vill benåda. När nådeansökningar föreligga till behandling i konseljen, ordentligt avstyrkta i alla instanser, slutar överläggningen i regel med att kronprinsen vänder sig till den föredragande och säger: »Tycker du inte i alla fall, att vi skola ge honom nåd?» Detta är ett bevis så gott något på ett gott hjärta. Man behöver därför ej sätta hans fasthet vid behandling av realfrågor i tvivelsmål. I personfrågor ingriper kronprinsen ogärna. När han vet, att t. ex. en befordringsfråga är korrekt förberedd, försöker han ej öva någon påverkan. Alla som haft med kronprinsen att göra ha den bestämda känslan, att för honom saken alltid står över personen och att han alltid strävar efter att fylla sin uppgift med oväld.⁶

Det har gjorts enstaka försök att framställa Gusty som en religiös person. T ex representerade han sin far – svenska kyrkans överhuvud – på den Ekumeniska världskongressen Liv och Arbete i Stockholm 1925. Initiativtagaren var ärkebiskop Nathan Söderblom som Gusty anses ha tagit intryck av. Gusty anses även ha tagit intryck av den jämnåriga predikanten Natanael Beskow. På vilket sätt framgår inte men Söderblom var känd för sin ståndpunkt att religion var ett socialpsykologiskt snarare än ett teologiskt fenomen och båda var socialt engagerade. Gusty öppnade kongressen, satt därefter med psalmboken i hand och sjöng och lyssnade som vilken deltagare vem som helst.

*

⁶ R.J. [Robert Josephsson.] »Kronprinsen som människa och yrkesman.» Vecko Journalen 1932:46, ss. 26-27, 35.

Som tidigare nämnts var Gustaf V Riksidrottsförbundets (RF) beskyddare och Gusty från den 26 januari 1904 dess ordförande. Vice ordförande var initiativtagaren Victor Balck. Det var också han som i början utträttade merparten av arbetet. De första åren hade RF inget kansli och ingen fast anställd personal. Det hände därför ofta att sammanträdena hölls på Stockholms slott. Gusty skall ha varit som mest aktiv 1910-1914 i samband med Stockholmsolympiaden. Han var då hedersordförande i olympiadens organisationskommitté och ledde 56 av dess 90 sammanträden. Under Gustys tid växte RF från 81 till över 3000 lokalföreningar. De årliga "idrottsriksdagarna" var livliga affärer. Han var ordförande i RF 1904-1933 & i SOK 1913-1933 då sonen Edmund tog över.

Anledningen till att välja en kunglighet till ordförande i RF var att göra idrotten respektabel. RF:s allmänna strategi var att förse den med en ideologisk överbyggnad utan att glömma bort själva idrottandet. Detta tog sig olika uttryck: De Nordiska spelen handlade om nationell kampanj. De Olympiska spelen om internationell förbrödring. 1913 tog Gusty initiativet till den s k Gymnastik- och idrottskommittén (Kronprinsens kommitté) med uppgift att försvara idrottens berättigande. Detta lyckades i så måtto att RF från 1913 fick statsanslag. Detaljerna är oklara. Det tycks ha skett genom att under en kungamiddag vinna Branting för saken genom att Gusty utverkade tillstånd för en kombinerad arbetarfest med idrottstävlingar på Stadions område. Gusty antecknade efteråt triumferat till protokollet att idrotten inte längre var en privatsak utan en angelägenhet för hela folket. 1931 hölls det s k Sigtunamötet mellan representanter för idrott, kyrka & folkbildning. Gusty öppnade mötet som resulterade i en samarbetskommitté med målsättningen att motarbeta dem som ansåg idrott som ett reservat där okulturen kunde breda ut sig. Vid RF:s 50-årsjubileum sammanfattade han verksamhetens framtid som en kombination av folkbildning och de olympiska idealen:

- Idrott får aldrig bli självändamål.
- Bibehåll idrottens amatörkaraktär för de många, men kom samtidigt ihåg att ingen blir sämre människa därför att han väljer idrotten till yrke.
- Förvärvsbegär undantränger idealitet – inte minst inom idrotten.
- Utan tävlingsmoment fortlever ingen idrott.
- Det är tävlingar som skapar föregångsmän och som eggas fantasin.
- Varje tävlingsidrottsman måste dock tänka på att hålla måtta. För långt driven tävlingsnit kan leda till egoism och hänsynslöshet.
- Omutlig rättvisa och ridderlighet tillhör idrottens innersta väsen. Under tävlingar gäller detta deltagare, domare, åskådare likaväl som de som med skrivna ord klandrar eller berömmar.
- Lär dig att ta segrarna med värdighet och likaså nederlagen.
- Må ingen idrottsman förlora självbehärsningen, ty den är den personliga kulturens kännemärke.
- Idrottslig chauvinism är ej bättre än någon annan chauvinism, och tappa aldrig sinnet för proportionerna.
- Idrottens organisationer är till för idrottens skull, aldrig tvärtom.
- Låt idrottsrörelsen utveckla sig i frihet och hjälpa till att utveckla sund glädje och personlig hyfsning.

1907-1932 instiftade RF en mängd prestationsmärken i olika grenar. Gusty avlade med vissa svårigheter proven för två märken i allmän idrott: 1910 silvermärket & 1915 guldmärket. Svårast hade han i höjdhoppsgrenen. Det hade 1889 varit tal om att operera honom för en

snedställning av fot- och knäleder men det är oklart om så skedde eller om det inverkad på hans prestation.⁷ Senare deltog han i manifestationer som Riksmarschen 1941.

Gusty gjorde sig RF-tiden känd som förespråkare för en sund livsstil: Absolutist, icke-rökare, husmanskost & motionsidrott. Hans rykte som nykterist förefaller vara från måndagen den 29 juli 1907 då han öppnade den XI:e internationella antialkoholkongressen i Stockholm. Vid tillfället höll han ett tal: "Den nyktre mannens hem bör vara och är ofta en bild av hälsa och lycka. Barnen få en sund föda och njuta god omvårdnad och hela hemmet gör ett snyggt och tilltalande intryck. Från sådana hem gå goda medborgare ut i världen för att göra sitt bästa för fäderneslandet. ... Må det komma att anses för en ära bland de olika nationerna att vara främst i striden mot alkoholismen. Må de med stolthet visa varandra resultaten var och en av sina ansträngningar." Efteråt var han affischnamn för IOGT. Gustys intresse för frågan förklarades i tidningarna med att hans fru var känd absolutist och beskyddarinna för den kvinnliga nykterhets- och sedlighetsorganisationen "Vita bandet".⁸ I början av 1910-talet höll han ett nykterhetstal för IOGT i Hässleholm. Efteråt hade han känslan av att han måste föregå med gott exempel om budskapet skulle få något genomslag och blev absolutist "av både princip och böjelse". Något annat engagemang i nykterhet har inte gått att hitta. Gusty engagerade sig aldrig organisatoriskt i folkhälsofrågor men renlevnad var en del av hans image. 1936 medverkade han i en radioserie om "bemärkta män som hylla sig till absolutism av idealitet, av princip, av vana eller därför att det är »helt naturligt»." Diskussionen kretsade kring folkrörelseidealen. Gusty sammanfattade sin egen inställning som att "Ideal måste vi människor ha, och därtill optimism nog att sträva efter idealen, även om det ligger i människolivets tragik, att i själva verket aldrig kunna nå dithän."⁹

Juli 1909 blev Gusty ordförande för det nybildade Svenska sångarförbundet. Förbundet hade i uppgift att genom länssångarförbunden och liknande verka för fyrstämig manssång och att därigenom höja den svenska nationalkänslan. Gusty tog uppdraget på sådant allvar att han och hustrun t o m tog sånglektioner för Thekla Falck-Hofer (1860-1910). Själva konserterna var mycket pampiga. Pampigast var en jättekonsert på Ullevi 1936 med 4000 medverkande. Det fanns även utländska sångarfamilialer som stod under Gustys beskydd.

*

Vid trontillträdet blev Gustaf V Exportföreningens beskyddare medan Gusty i egenskap av kronprins blev dess hedersordförande. I den egenskapen verkar hans handelsbefrämjande insatser ha varit av samma slag som hans fars. Gusty invigde ett antal industriella och konstindustriella utställningar och/eller satt med i organisationskommittén. De jag hittat är Baltiska utställningen 1914, Göteborgsutställningen 1923, Halmstadsutställningen 1929 och Stockholmsutställningen 1930. Gusty verkar ha delat ansvaret med prins Eugen. Denne ryckte t ex in som hedersordförande för Stockholmsutställningen 1909 när Gusty var upptagen av det militära. Vid utlandsresorna höll Gusty föredrag på ländernas handelskammare och gjorde studiebesök. Vid ett tillfälle – oktober 1916 – skickade han ett personligt brev till brittiske premiärministern Herbert Asquith där han försvarade den svenska handelspolitiken med tyskarna. Gusty var från 1919 hedersordförande i Sverige-Amerikastiftelsen med en liknande målsättning som Exportföreningen av kunskapsöverföring & personliga kontakter.

⁷ Göteborgs Aftonblad 1889-11-05.

⁸ Tidningen Kalmar 1907-07-31.

⁹ "Männen som låta glaset stå." Vecko Journalen 1936:16, ss. 18-19,52.

Gustys tre viktigaste insatser förefaller ha varit långresorna: Jordan runt 1926-1927, Orienten 1934-1935 & Delaware 1938. Avsikten var att "sätta Sverige på kartan" och Gusty i sällskap med kronprinsessan Louise hade ett koncentrerat program av begivenheter i den andan. Det var mera fråga om "Sverige-bilden" än att sälja något. Jordanruntresan gick till Amerika, Hawaii, Japan, Korea, Kina, Indonesien och Indien. Jag koncentrerar mig på Amerika 1926. Det finns två reportageböcker¹⁰ och ett stort antal amerikanska tidningsartiklar. Det officiella motivet till besöket var avtäckandet av John Eriksson-monumentet där President Coolidge och 50 tusen åskådare närvarade.

Gusty anlände till New York kvällen den 17 maj 1926. Intresset för honom var mycket stort och han ställde upp på åtminstone tre oförberedda presskonferenser. Under nio veckor höll han tal, gjorde studiebesök, turistade och träffade beslutsfattare. Amerikavistelsen avslutades i San Francisco där han & kronprinsessan den 4 augusti fortsatte sin jordenruntresa. Gusty framställs ofta som en ytterligt reserverad kalenderbitare men han hade faktiskt en mera publik sida, gjorde ett avspänt intryck, anpassade talen till åhörarna och skakade hand med dem. Så långt som till att bli familjär eller att klappa barn på huvudet gick han dock inte. Den inledande intervjun började med ett uppbud fotografer varpå Gusty läste innantill ur ett tal. Journalisterna var intresserade av annat och läsarna av Gustys första intervju någonsin fick veta att: Han hade varit intensivt sjösjuk under överresan men "botats" av skeppsläkaren med en subcutan injektion Belladonna. Angående utvecklingsläran – aktuell på g a rättegången i Tennessee året före – hade han inte märkt av den i sitt arkeologiska arbete. Han spelade inte något instrument – möjligen concertina (en sorts dragspel). Han lyssnade på jazz men föredrog något mera avancerat. Han kunde dansa – om inte just charleston – men var inte road av det. Han drack inte, han rökte inte, men han spelade poker. Han tyckte om dramer men på teater, inte på film. I sin andra intervju försökte han styra bort frågorna från sig själv. I sin tredje intervju fick han frågan om vad han skulle blivit om inte varit född prins. Intendent vid ett arkeologiskt museum var svaret.¹¹ Ju närmare man studerar dessa Gustys intervjuer desto fler slingerbultar märker man, men i jämförelse med engelske tronföljaren Edward (VIII) året före klarade han sig utmärkt. Edward blev stundtals helt svarslös inför liknande frågor. Det blev aldrig Gusty. Gusty höll även ett föredrag i pressfrågor. Det framgick att han ansåg att pressen var ett politiskt vapen att påverka massan och detta var lättare att göra så i ett litet land som Sverige.

Indiendelen av resan har skildrats av Anna Boberg¹² med fotografier av Gusty. Gustys intresse för konst, museer & arkeologiska lämningar orsakade så hörbart stönande från resten av folket att han lät inkludera några hästkapplöpningar och en tigerjakt i programmet.

*

Gustys arkeologi- och konstintresse passar dåligt in i min periodisering av hans liv. Efter Gustys död präglades en minnesmedalj med platserna för alla hans arkeologiska utgrävningar – vare sig han genomfört dem personligen eller de skett genom hans initiativ eller bistånd. Platserna var: Libtomta (1898), Håga (1902), Tinkarp (1905), Sofiero-Glumslöv (1920-21), Asine (1922-30), Korea (1926), Cypern (1927-31), Gotland-Vallhagar (1946-50), Skåne-Ageröd (1947-48), Birka-Helgö (1954-?), Öland-Eketorps landborg (1959-64), San Giovenale (1956-1959), Luni (1960-63) & Acqua Rossa (1966-?). Ytterligare mindre utgrävningar

¹⁰ Henriksson 1926; Swenne 1926.

¹¹ New York Times 1926-05-28 & 1926-06-05.

¹² Boberg 1928.

finnes.¹³ Eftersom arkeologin för Gusty var en hobby var det föga systematik i valet av objekt. Dessa omfattade svensk forntid, Mykene-kulturen & etruskerna. Han var mest intresserad av de konstnärliga aspekterna av fynden.

De fornsvenska fynden finns nu på Historiska museet (öppnat 1934). Gustys initiativ i Grekland & Italien ledde till att det var betydligt större svensk aktivitet där än som annars varit fallet och det skapades två svenska kulturinstitut: Rom (öppnat 1925) & Atén (öppnat 1948). Cypernsamlingarna ingår nu i Medelhavsmuseet (öppnat 1954). Arkeologin blev till en del av Gustys publika image och har som sådan blivit mycket omskriven.¹⁴ Den renderade honom t o m från 1967 inkognitot ”Grävlingen av Gripsholm” – ursprungligen ett skämt i Blandaren förefaller det.

Gusty samlade Östasiatisk konst & konsthantverk. I regel var det andra som köpte in den. Samlingarna startade 1907 med en tallrik från Chien Lung-perioden (1736-1795) men större delen av keramiken är från tidigare epoker: Han (206 f.k.-220 e.k.), Tang (618-906) och Sung (960-1279). Ytterligare samlingsobjekt var bronsföremål, lacker, jader, arbeten i noshörningshorn, emalj, ädelmetall, trä, ben, textil & glas. Det blev ungefär 2500 objekt. Ett urval har beskrivits av fil dr Nils Palmgren.¹⁵ Samlingen finns nu på Östasiatiska museet (öppnat 1963). Till samlingen hörde ett omfattande referensbibliotek, cirka 10 tusen band.

Gusty samlade även svensk konst, grafik & teckningar och var ordförande i en mängd kommittéer och intresseföreningar. Liksom sin bror Wilhelm, farbror Eugen & brorson Lennart gjorde han – genom att utnyttja sin ställning och sina pengar – karriär som kulturpersonlighet. Bo Gyllensvärd, Eva Myrdal och Fredrick Whitling – alla knutna till Östasiatiska museet – har skrivit var sin positiv sammanfattning av hans insatser.¹⁶ Whitling: ”Under sina nästan 43 år som kronprins spelade Gustaf Adolf en viktig organiserande nätverksroll för humanistisk forskning och kulturell 'odling' i stort genom sin tvärvetenskapliga specialistposition som 'spindeln' i de nätverk som möjliggjorde ekonomiska, vetenskapliga och diplomatiska förutsättningar för fältarbete och insamling av arkeologiskt material och konstföremål utomlands.” I livstiden belönades Gusty för detta med 17 hedersdoktorat.

2003 kritiserades samlingarna för att vara upphandlade med ohederliga metoder men så förefaller det inte vara. Någon kinesisk kritik har jag inte hittat. Däremot anar man en vetenskaplig kritik av Gustys samlarkriterier – att systematik numera är viktigare än estetik. Konstexperten fil dr Nils Palmgren försökte sammanfatta Gustys samlarkriterier: ”Grundförutsättningen [för samlingen] är kungens sinne för tidens flykt, sinnet för kulturernas rörelse. I det avseendet har han säkert inte fått de starkaste intrycken av den svenska arkeologin utan det som gav honom inspirationen att förnimma tidens vingslag var hans ungdoms svärmeri Egypten. ... Vad han samlar är sådant som förefaller att vara ett viktigt föremål i en viss tid som kastar ett ljus över den och samtidigt är estetiskt tilltalande.”¹⁷

¹³ Almgren m.fl. 1932; kung Gustaf Adolf 1955; Isaakson red. 1972.

¹⁴ Tigram. [Margit Siwertz.] ”Professor kronprinsen.” Vecko Journalen 1942:43, ss. 24-25,33,38; Boëthius m.fl. 1960: ss. 312-334; Olsson 1967: ss. 22-25; Wetter m.fl. 1972; Mark 2004.

¹⁵ Palmgren 1948.

¹⁶ Gyllensvärd 1991; Myrdal red. 2013; Whitling 2013.

¹⁷ Olsson 1967: s. 81.